

Kapitola 13

Dálný východ v české zahraniční politice

Rudolf Fürst

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRAŇIČNÍ POLITICE: POLITICKÝ KONTEX A VÝCHODISKA

Česká politika na Dálném východě (a v jihovýchodní Asii) zpravidla nepoutá domácí ani mezinárodní pozornost ve srovnání s agendami ČR v jiných zájmových regionech. Tak jako v předchozích kapitolách této publikace v minulých letech, autor zaměřuje svou pozornost k hlavním trendům a relevantním aktuálním událostem, které se objevují v české agendě vůči danému teritoriu. Formát textu není svým rozsahem pojat tak, aby celé zmíněné teritorium kompletně pokrýl na případech jednotlivých států, nýbrž aby se soustředil na události, které byly v daném sledovaném roku z české perspektivy dominantní. Proto u některých zemí, které do uvedené geografické oblasti jistě patří, není s ohledem na konkrétní aktuální dění tentokrát uvedeno více.

Česká strana v oblasti východní (a jihovýchodní) Asie dlouhodobě nespaturuje žádné politické cíle, bilaterální hospodářské kontakty představují převažující podíl vztahů s těmito zeměmi. Po půlroční éře českého předsednictví v Radě EU v roce 2009, kdy Praha navíc hostila tři summity EU s asijskými partnery, tj. s Čínskou lidovou republikou (ČLR), Japonskem a Korejskou republikou, se politická agenda v oblasti Dálného východu (DV) opět ustálila na podstatně nižší úrovni aktivit. V roce 2012 pak již nebyla – stejně jako ve dvou předchozích letech – bohatá na významné politické události a ani do vnitropolitické oblasti asijská tematika nijak specificky nepronikla. Přesto lze tento rok považovat za mezní z hlediska bezprecedentního navýšení relevance Číny v prostoru postkomunistické Evropy a s nově deklarovaným zájmem Pekingu o prostor postkomunistické Evropy, včetně V4.

Vztahy ČR se zeměmi Dálného východu jsou typicky předurčené dynamikou hospodářských potřeb a větší aktivitou asijských partnerů. To se týká zejména Číny, Japonska a Korejské republiky. Vedle těchto ekonomicky výrazných zemí se jeví jako perspektivní partneři zejména Mongolsko a Vietnam, zatímco v oživení bilaterálních kontaktů se Severní Koreou (Korejská lidově demokratická republika, KLDR) dlou-

hodobě brání složitá mezinárodněpolitická situace a vnitřní ekonomické obtíže partnerské země, které ztěžují rozvoj obchodu a investic.

Ve vládních dokumentech se oblast DV explicitně nezmiňuje, v nové *Koncepci české zahraniční politiky*¹ z roku 2011 je alespoň reflektován rostoucí geopolitický význam Číny, ovšem bez dalších implikací pro aktivní politiku České republiky. Celá Asie, či její jednotlivé oblasti, je implicitně vnímána jen velmi obecně a výhradně jako ekonomicky relevantní prostor („Asie a Tichomoří“), napojení na společné politiky v rámci EU není rozpracováno, stejně jako chybí individuální specifikace pro bilaterální kontakty. Formálně ČR následuje multilaterální dění na platformě ASEM, avšak bez vlastní výrazné iniciativy. Větší smysl pro strategické myšlení a konkrétní politiku vůči Dálnému východu a jihovýchodní Asii vycházel především z Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO), v podobě aktualizované a komplexněji propracované *Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*, ve které figuruje také asijská část.²

Z pohledu vnitropolitických diskusí na úrovni parlamentu, prezidenta, politických stran a médií nelze zaznamenat evidentní zájem o asijská témata. Pokud se okrajově asijská tematika objeví (viz v textu níže o médiích), zosobňuje v médiích stereotypní a negativní připomínku odstrašující existence nedemokratických režimů (zejména v ČLR a Severní Koreji), popř. bezpečnostní hrozby, typicky v případě Severní Koreje. Investiční vpád ČLR do prostoru bývalé východní Evropy nezbudil senzacii, protože v konkrétní rovině pro ČR zatím nenaznačil relevantní nabídku.

Premiér Petr Nečas se v dubnu 2012 účastnil východoevropsko-čínského summitu ve Varšavě (viz níže) a MZV na podzim v Pekingu posléze správně zareagovalo s vlastními aktivními návrhy během oficiálního otevření společného Sekretariátu pro vznikající agendu ČLR + 16 postkomunistických zemí. Tento multilaterální formát je pro ČR velmi výhodný, protože český individuální postoj vůči ČLR měl nadále rezervovaný charakter, politické kontakty Prahy s Pekingem jsou jedny z nejchladnějších v celé Evropě. Setkání českého velvyslance v Londýně s dalajlamou před olympijskými hrami 2012 v nevhodně krátké době těsně (hned dva měsíce) po varšavském summitu potvrdilo pokračující trend *de facto* malého politického zájmu České republiky o Čínu. Narůstání převahy ekonomické agendy nad politickou a posilování role lobbistických aktérů na úkor státních tak v roce 2012 – v duchu trendu předchozích dvou let – plynule pokračovalo.

DÁLŇÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Historicky nebývalý zájem ČLR o prostor střední a východní Evropy, Pobaltí a Balkán jako celek se projevil na setkání předsedů vlád 16 evropských postkomunistických států (Albánie, Bulharsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Kosovo, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko) s čínským premiérem Wen Ťia-paem. Tento rodící se nový formát „ČLR + 16“ ve východní a jihovýchodní periferii EU (včetně zemí usilujících o člen-

ství v EU) prokazuje větší ekonomickou a politickou pozornost, kterou začíná ČLR věnovat bývalé postkomunistické Evropě, a odráží také ambice Polska, které v tomto formátu patří k nejvíce cílevědomým aktérům. Akceleraci polsko-čínských vztahů formálně potvrzuje vyhlášení čínsko-polského strategického partnerství (2011), kterým se severní soused ČR zařadil k evropským zemím, jež jsou Číně politicky nejbližší. Pro společnou politiku Bruselu v formátu strategického partnerství EU–ČLR je tento nový mezistupeň mezi strategickým partnerstvím EU-27 s ČLR a bilaterální rovinou individuálních členských zemí EU s ČLR novou, nikoliv vítanou skutečností. Členské země formátu šestnáctky budou motivovány více zohledňovat své individuální ekonomické zájmy ve vztahu k Pekingu, přitom jejich agenda v tomto formátu postrádá vůči Pekingu vzájemnou koordinaci.

Čínská iniciativa, přednesená oficiálně na varšavském summitu, je formulována v tzv. „Dvanáctibodovém programu pro spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy“ (*China's Twelve Measures for Promoting Friendly Cooperation with Central and Eastern European Countries*).³ Pro českou stranu a sousední země visegrádského uskupení je potěšitelné, že dříve v Číně neznámý pojem „střední Evropa“ začíná být běžně oficiálně používán a že ČLR ve své evropské politice začíná vnímat prostor bývalé východní Evropy strukturovaněji. Jednotlivé členské státy východní a jihovýchodní periferie EU představují potenciálně atraktivní spotřebitelský trh a také dosud nevyužité investiční příležitosti v rámci čínské globální *going out* strategie. U dosud nečlenských zemí existuje perspektiva jejich vstupu do EU, proč Peking nepřizval mimounijní Bělorusko, Ukrajinu a Moldavsko do formátu ČLR+16, pak zůstává nezodpovězeno. Čínské vládní zdroje k tomuto nevydaly žádné oficiální sdělení a akademické výzkumné instituce nejsou ve vyjadřování o strategických zájmech vlasti připravené k otevřenější komunikaci.⁴

V roce 2012 se v Pekingu konala inaugurační konference „Sekretariátu pro spolupráci mezi Čínou a zeměmi střední a východní Evropy“, tj. institucionálního centra pro řízení agendy ČLR + 16, které předsedá její generální tajemník Sung Tchao (Song Tao), náměstek ministra zahraničních věcí ČLR. Českou stranu ve vznikající koordinační struktuře reprezentoval vrchní ředitel sekce mimoevropských zemí Ministerstva zahraničních věcí ČR Daniel Koštoval, který navrhl uskutečnit v Praze expertní setkání na úrovni politických zástupců, kupř. náměstků ministrů. Na tento návrh zatím čínská strana konkrétně neodpověděla. Asymetrie formátu ČLR +16, daná řízením agendy z pozice čínského ministerstva zahraničních věcí vůči jednotlivým státům s prvky převzatými z rozvojové politiky ČLR vůči zemím Latinské Ameriky a Afriky, je evidentní (mimo Sekretariátu např. aktivní role Čínské rozvojové banky), není však členy šestnáctky, tj. ani Českou republikou, vnímána jako překážka rozvoje dobrých ekonomických a kulturních vztahů s asijskou velmocí.

Hospodářské vztahy: Investice a obchod

Zatímco politické vztahy s východní a jihovýchodní Asií stojí v ČR obvykle spíše v pozadí, ekonomická sféra – zejména v souvislosti s rostoucí globální rolí Číny – a akutní potřeba rozšíření mimounijních exportních odbytišť jeví tendenci reagovat na vývoj situace. Aktualizovaná *Exportní strategie České republiky pro období 2012–*

2020, schválená MPO v roce 2012, řadí mezi vybraných 12 prioritních zemí z celého světa specificky v Asii ČLR, Indii a Vietnam. Mezi další cílenou skupinu tzv. zájmových zemí patří ve východní a jihovýchodní Asii Japonsko, Singapur, Thajsko a do datečně také Indonésie.⁵

Exporty do Asie, investice

České exporty pokračují v pozitivním nárůstu z předchozího roku 2011, avšak v důsledku celosvětové krize, na kterou reagovaly poklesem poptávky i asijské trhy, nemohl vzestup pokračovat stejnou měrou. To se týká především Číny, kde české vývozy v předchozích dvou letech zaznamenávaly pozoruhodné tempo nárůstu (43,9 % v roce 2010; 33,3 % v roce 2011) s vyhlídkou postupně korigovat převis importů z ČLR (46,8 %; 20,5 %). Přírůstek českých exportů 4,3 % v roce 2012 a čínských importů 17,4 % odráží obtížnou situaci a trend mírného zpomalení v ČLR. Obchodní deficit s Čínou roste kontinuálně – v souladu s celosvětovým trendem u naprosté většiny obchodních partnerů ČLR – v roce 2012 vystoupil na 13,9 mld. USD (13 942,061 mil. USD).⁶ Protože podíl vývozu do Číny zatím nepřesáhl jedno procento celkových exportů České republiky, představuje čínský trh dlouhodobou výzvu, vyžadující strategická systémová opatření.

Dominantní postavení hlavního asijského investora v ČR v kategorii přímých zahraničních investic (PZI) drží ve sledovaném roce Korejská republika (365,5 mil. USD), s velkým odstupem před druhou Čínou (76,6 mil. USD). Varujícím signálem je propad PZI z Japonska (-170 mil. USD), v devadesátých letech tradičně hlavního asijského investora, a také úplné zmizení Tchaj-wanu ze seznamu relevantních investorských zemí ve statistice ČNB.⁷

Na situaci na trhu reagovaly japonský koncerny Hitachi a Panasonic v průmyslové zóně Triangle u Žatce postupným ukončením výroby obrazovek LCD, první jmenovaná firma svůj útlum nahradí přechodem na výrobu autotlumičů (Hitachi Automotives). Ale odchod japonských investorů v roce 2012 není tendencí, proti tomu zatím svědčí příchod jiných zájemců ve stejné době – jmenovitě firmy Neutren, JC Interiors (průmyslová zóna Triangle na Žatecku), nové regionální distribuční centrum AGC (výrobce skla pro stavebnictví a automobily) v Olomouci, Toray (tiskařské technologie) v Prostějově, Daikin (nové výzkumné středisko) a Sony DADC v Plzni.⁸

Příznivý referenční efekt zásluhou korejských a japonských investorů by se měl projevit v nárůstu PZI z Číny, ve sledovaném roce se tak však zatím výrazně nestalo. Tento fakt není jen nějakým českým specifikem, protože např. ani ambiciózní Polsko ze svého strategického partnerství s ČLR zatím kupodivu výraznější příliv čínských PZI nezískalo.⁹ Pro Českou republiku však neplatí žádná výjimka a své exporty v ČLR musí uplatnit především vlastním úsilím.

Jako velmi úspěšnou lze hodnotit delegaci MPO v Mongolsku, kde české firmy podepsaly kontrakty v hodnotě 4 mld. Kč na zakázky v oblasti dopravní infrastruktury a inženýrských sítí, energetických zařízení a čističek odpadních vod. Mongolsko, kde růst HDP za rok 2011 zaznamenal 17,3 %, splňuje předpoklady strategické destinace.¹⁰

DÁLŇNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRAŇIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

České politické kontakty na nejvyšší úrovni ve sledované části Asie nelze shledat jako aktivní. Typickou ukázkou jsou vlažné vztahy s Čínou, v Evropě již běžně země nejvyšší ekonomické i politické relevance. Pro Peking není malá středoevropská země příliš viditelná, a vedle toho Praha působí dojmem, jako by tento stav byl snad žádoucí. Když se premiér P. Nečas setkal s předsedou vlády Wenem (Wen Ťia-pao) ve Varšavě na summitu formátu ČLR + 16, byl jeho vyměřený čas 15 minut na krátký formální rozhovor po dlouhé době jedinou příležitostí, jak výpadek kontaktů na vysoké úrovni nahradit. Od roku 2009, kdy se v Praze uskutečnil summit EU–ČLR, žádná další setkání na úrovni prezidentů, předsedů vlád ani ministrů zahraničních věcí neproběhla. V roce 2009 premiér Jan Fischer přijal v Praze dalajlamu, a od té doby zůstaly česko-čínské kontakty na vládní úrovni utlumeny. Český ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg po dobu své funkce nikdy ČLR nenavštívil.

Dva měsíce po summitu ve Varšavě uskutečnil velvyslanec v Londýně Michael Žantovský své soukromé setkání s dalajlamou u příležitosti olympijských her. Při nevelkém počtu takových individuálních setkání dalajlamy s prominentními osobnostmi před zahájením OH (např. s premiérem Davidem Cameronem, princem Charlesem, indickým velvyslancem) nemohla tato záležitost uniknout pozornosti a vyvolala odmítavé diplomatické reakce Pekingem. Nesoulad mezi agendou MZV a vládou ČR snižuje v Pekingu váhu ČR tím spíše, že MZV do té doby kontinuálně reprezentovalo solidní a kontinuální rutinu. Česká republika z pozice MZV po incidentu s dalajlamou dokázala na probuzený zájem ČLR o střední a východní Evropu zareagovat mnohem vhodněji, když jeho zástupce D. Koštoval prezentoval zájem ČR o aktivizaci agendy formátu ČLR + 16 u příležitosti otevření pekingského Sekretariátu – zvláštního úřadu pro tyto účely. Vrchní ředitel odboru mimoevropských zemí MZV Koštoval současně zastával funkci předsedy meziresortní komise vůči ČLR, která zahrnuje celkem 18 vládních i nevládních institucí, mj. např. Smíšenou česko-čínskou komoru v čele s bývalým ministrem zahraničních věcí J. Kohoutem.¹¹

Částečnou kompenzací slabých kontaktů s ČLR, daných nepřítomností ministra zahraničních věcí Schwarzenberga na oficiální státní návštěvě v ČLR za celou dobu jeho úřadu, bylo krátké setkání prezidenta Klause s předsedou čínské vlády Wen Ťia-paem o přestávce summitu ASEM v laoském hlavním městě Vientiane.¹² Skutečnost, jak se oficiální česká politika vůči ČLR stále více mění do podoby letmých kuloárových schůzek či individuálních lobbistických výprav, naznačuje návštěva Livie Klausové v Pekingu v doprovodu delegace, jejímiž členy byli místopředseda Senátu Zdeněk Škromach, Jan Kohout za Smíšenou česko-čínskou komoru, dále pak předseda Klubu starostů a primátorů za ČSSD Jan Birke, a zejména zástupci finanční skupiny PPF.¹³

Výpadek politických kontaktů na vysoké úrovni alespoň nahradily návštěvy ekonomických a kulturních delegací na regionální úrovni. Do Číny se vydala delegace hejtmanů a předních členů opoziční ČSSD (hejtmani Michal Hašek a Jiří Zimola, místopředseda Senátu Zdeněk Škromach, místopředseda Poslanecké sněmovny PČR Lubomír Zaorálek, primátor Ostravy Petr Kajnar a další) za účelem jednání s předsta-

viteli místních zastupitelství velkých měst (Peking, Šanghaj, Kanton aj.) a navázání kontaktů s oborovými hospodářskými institucemi.¹⁴ Zvýšený zájem České republiky o Čínu na této úrovni dokládají také další návštěvy: např. místopředsce Rada vlády pro vědu, výzkum a inovace ČR Miroslava Kopicová s delegací navštívila Šen-čen (6.–8. 12. 2012), ministr pro místní rozvoj Kamil Jankovský s delegací MMR a agentury CzechTourism Peking a Šanghaj (10.–15. 11. 2012). O tom, jak se česká ekonomická politika posouvá stále více do oblastí zájmu politických skupin a lobby, svědčí také dosazení lobbisty Michala Kuzmiaka, blízkého vládní straně TOP 09, na post nového konzula v Šanghaji, kde nahradil předchozího kariérního diplomata.¹⁵

Českou specialitou nepřestává být politika lidských práv v Číně. V Senátu Parlamentu ČR se Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice zabýval problematikou pronásledování vyznavačů čínské náboženské skupiny Fa-lun-kung a vydal posléze doporučení, aby prezident a členové vlády ČR vyvíjeli patřičné úsilí vůči oficiálním představitelům ČLR.¹⁶ V témže roce také navštívil Prahu na pozvání konference Forum 2000 předseda tibetské exilové vlády Lozang Sanggjä. Tisková konference Skupiny přátel Tibetu, jejímiž členy jsou také poslanci a senátoři, se uskutečnila neoficiální formou. Tibetský politik na této platformě prezentoval stanoviska exilové vlády Tibetu.¹⁷

Co se týče aktivit asijských menšin na území České republiky, komunita Vietnamců již představuje (po Slovácích a Ukrajincích) třetí největší cizineckou minoritu na území státu, s nezadržitelnou ambicí získat status národní menšiny. Počet legálně hlášených Vietnamců na území ČR je podle statistik ministerstva vnitra přes 57 000, neoficiální odhady se blíží ke 100 000. Jednání mezi zástupci vietnamské menšiny a Radou vlády pro národnostní menšiny zatím nezískala podporu MV ČR s odkazem na nutnost splnění zákonné podmínky.¹⁸ I bez oficiálního statutu menšiny se přítomnost Vietnamců v českém veřejném životě projevuje stále viditelněji na úrovni podnikatelské a spotřebitelské komunity.

DÁLNY VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Rok 2012 v českém mediálním prostředí přinesl kromě obvyklých negativních stereotypů na téma lidských práv také zvýraznění několika klíčových témat v oblasti vztahů české veřejnosti k asijským ekonomickým aktérům. Jednak byl masivně oživen oblíbený český moralizující stereotyp „buď byznys, nebo lidská práva“, dále proběhla pozoruhodná debata na stále více aktuální téma asijské hospodářské konkurence a možnosti ochrany proti ní a poněkud na okraji, leč přece, se objevovalo téma kulturní jinakosti v prostředí asijských investičních projektů v ČR.

Projev premiéra Nečase na Mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně spustil živou mediální diskusi i ostrý verbální spor mezi ministerstvem zahraničních věcí a vládou. Předseda vlády se vyjádřil kriticky k politice podpory lidských práv v Rusku a Tibetu, která údajně poškozuje české zájmy v ekonomicky atraktivních mimounijních destinacích. Výhrady k MZV ČR zazněly formou, která místo neveřejné politické

rozpravy použila slovní zásobu z rejstříku prohlášení prezidenta Klause (např. „*dalajlamismus*“, „*lidsko-právní klíč*“, ruská hudební skupina Pussy Riot coby „*vrchol nevksu*“).¹⁹ Proti názoru předsedy vlády se ohradili ministr Schwarzenberg, Strana zelených, prezidentští kandidáti Jan Fischer a Přemysl Sobotka, dále řada médií a nevládních organizací. Tato debata, kterou je třeba akceptovat jako žádoucí a podstatnou, byť probíhá již více než dvě desetiletí bez podstatného výsledku, naznačila řadu podtémat, aniž by přispěla k jejich sofistikovanější interpretaci.

Především šlo o pokračující politické spory mezi MZV a vládou, resp. dvěma vládními stranami, které sváděly politický boj o obsazení obchodních a diplomatických postů a předkládaly dvě alternativní koncepce: podporu exportu a ekonomických zájmů České republiky v zahraničí (dokument MZV) a *Exportní strategii České republiky pro období 2012–2020* (MPO). Podpora názoru premiéra Nečase ze strany ministra Kuby (ODS) a posléze i Česko-čínské komory (tj. ekonomických lobby ČSSD, ODS) naznačuje dělicí čáru politických stran a vládních institucí v postoji k předmětu sporu.²⁰ Dle názoru *Revue Politika* spor dvou koncepcí podpory exportu *de facto* vyjevil problém bezkonceptnosti české zahraniční politiky.²¹

V případě ČLR i Ruska je prokazování přímé závislosti ekonomických úspěchů ČR (investic a exportů) a politiky lidských práv velmi problematické, obě veličiny paradoxně naznačují v případě Ruska a Číny spíše přímou závislost: čím více české kritiky vůči nedemokratickým režimům, tím více exportů do zmíněných destinací. Spor o charakter diplomacie však v mediální sféře neotevřel debatu o podstatnějších okolnostech, které jak kritici, tak i zastánci politiky lidských práv jasně nevysvětlili. V případě ČLR je agilní politika Prahy v Evropě již evidentně na prvním místě²² a má dopad na nízkou intenzitu politických kontaktů obou zemí, nadto omezuje budoucí možnosti diplomacie na regionální úrovni v Číně, neboť česká strana je v ČLR ve státních institucích všeobecně politicky neoblíbena. Potenciální ekonomické následky takového stavu sice nelze vyčíslit, jejich existenci však nelze zcela popřít, protože politické reprezentace obvykle předjednávají důležité budoucí hospodářské projekty. Podobně lze uvažovat i v případě Ruska, kde si však české investice a exporty vedou tradičně lépe než v Číně.

Znovu oživená debata v rámci stereotypu „lidská práva versus obchod“, který vykonstruovala česká média v devadesátých letech, opět vyzněla spíše jako česká potřeba sebereflexe vlastní historické zkušenosti s nedemokratickým režimem, než aby vyústila k nalezení východisek. Za logickou příčinu nebývale ostré kritiky premiéra Nečase vůči MZV a implicitně ministru zahraničních věcí lze logicky považovat pocit znemožnění českého předsedy vlády nadbytečnou podporou dalajlamy (setkání v Londýně) sotva dva měsíce po summitu ve Varšavě, který na české průmyslové lobby zapůsobil velkorysími čínskými návrhy investovat ve východní a střední Evropě.

Kritika politiky podporující lidská práva kupodivu nepoukázala na zjevný nedostatek, kterým je zcela sporná adresnost a efektivita. Ostentativní podpora dalajlamy a kritika politického režimu Číny produkuje mizivý konkrétní přínos: situace v Tibetu se nelepší, nýbrž ještě spíše politizuje, české nevládní organizace do práce v terénu těžko získají od čínských úřadů permit, navíc politická váha České republiky nemá potenciál ovlivnit individuální kauzy vězňů čínských intelektuálů. Současně takto

důsledná politika kritiky nedemokratických režimů evidentně vyvolá emotivní dojem výhradně uvnitř české společnosti, přinášející preferenční zisky individuálním zainteresovaným aktérům, z hlediska rutinní diplomacie ČR však působí neproduktivně, protože zhoršuje české straně v ČLR (a dalších dotčených zemích) postavení pro běžnou komunikaci.

Anketa komentátora Jana Macháčka v týdeníku *Respekt* otevřela pozoruhodnou debatu na téma „Jak a v čem bychom měli konkurovat Číně?“²³ poukazující na hospodářské strukturální asymetrie mezi EU a ČLR.²³ V tomto vztahu asijská velmoc ztělesňuje typického reprezentanta nových, rychle rostoucích ekonomik s nesrovnatelně vyšší konkurenceschopností. Senátor Petr Pithart nadnesl na domácí poměry provokativní hypotézu možných ochranných opatření proti konkurenci, jež benefituje z nižších politických, sociálních a ekologických standardů.²⁴ Následná reakce ekonomů (Edvard Outrata, Jiří Čáslavka, Pavel Kohout, Jan Libich, Ivan Pilip) účastnicích se debaty *Respektu* v přesvědčivé většině (kromě Jana Mládky) vyzněla jako odmítnutí protekcionismu poukazem na jeho iracionalitu a neudržitelnost. Bude zajímavé sledovat, jak se těžiště budoucího diskurzu může posouvat od doposud převládajícího liberálního hlavního proudu, pokud v budoucnu laciná konkurence z ČLR bude dále ohrožovat klíčová průmyslová ČR odvětví dosavadním tempem. Zdá se pozoruhodné, jak odpůrci ochrannářství nezareagovali na Pithartovu pochybnost o klíčovém významu technologických inovací v soutěži s asijským cenovým dumpingem. V převažujícím liberálně laděném duchu české debaty zůstává také nezodpovězeno, proč východoasijské země nejsou schopny docenit tolik přesvědčivé výhody volného trhu nad vlastním protekcionismem, který kontinuálně praktikují.

Dalším z pozoruhodných témat, která zaujala v daném roce, byl na sociálních sítích rostoucí negativní ohlas střetu kultur v průmyslových podnicích asijských investorů v ČR a jejich ekologických a pracovněprávních standardů, zejména v podnicích Hyundai Nošovice a FOXCONN v Pardubicích. Masivní nástup investorů z Jižní Koreje, Japonska a pravděpodobně stále více z ČLR bude přinášet další problémy tohoto druhu, na které není společnost v ČR ještě dostatečně připravena. Nabízí se otázka, zda by v tomto směru prospěla cílená osvětová aktivita nad rámec místních obecních projektů, či dokonce širší promyšlená koncepce.

Prezentaci české kultury ve východní Asii nelze nezmínit jako dlouhodobě silnou stránku české veřejné diplomacie. Zásluhou trvale aktivní ambasády v Soulu, ale také v Pekingu a Tokiu se České republice daří překonat hendikep malé země s omezenými materiálními prostředky. Pozitivním signálem je zejména přelévání aktivit z dříve osvědčených destinací v Japonsku, na Tchaj-wanu a v Korejské republice do Číny, ve které by česká kreativita mohla napomoci dohnat zpoždění dané malým zájmem ČLR o ČR a způsobené také vlastními zbytečnými chybami.

ZÁVĚR

Rok 2012 se ve střední Evropě v historii zapíše jako deklarovaný počátek nástupu Číny. Potřeba zahraničních investic a snaha o větší přístup na čínský trh jistě povzbudí

země východní a střední Evropy k většímu sblížení s Pekingem. Na druhou stranu přísliby budoucích možností nemusí ještě dojít ke konkrétní realizaci, tzv. „Dvanáctibodový program“ pro 16 postkomunistických zemí reprezentuje evidentní zájem ČLR o nezanedbatelný segment (1/3) trhu EU, čítající přibližně 123 mil. osob.²⁵ Jde však o pro Peking výhodný asymetrický formát, připomínající strukturu rozvojové pomoci, přímo řízené Ministerstvem zahraničí ČLR, s cílem budovat investiční zázemí na periferii EU a navýšit vývozy do EU. Nabídka úvěrového rámce 10 mld. USD vyznívá v relaci k počtu všech zemí méně velkolepě, než se na první pohled může zdát. Přesto je zájem ČLR o střední Evropu příležitostí, jakou nelze bagatelizovat. Pro ČR se tak naskytla možnost, jak překonat ustrnutí svých politických vztahů s asijskou velmocí a přilákat nového strategického investora. Současně lze akceptovat i jistou míru kritické rezervovanosti české strany s ohledem na fakt, že i přes problematické politické kontakty patří české exporty do ČLR k nejvyšším z celé skupiny postkomunistických zemí. Úměra „lidská práva, nebo obchod“ je tedy v praxi velmi nevyzpytatelná a jako mediální téma koresponduje jen málo se skutečností.

Zdá se, že převažující liberální proud českého ekonomického myšlení nebere v úvahu fakt, že státy východní Asie dlouhodobě a systematicky praktikují politiky skrytého protekcionismu a těží z liberálních politik partnerů (USA, Evropa, Rusko, jihovýchodní Asie) v zájmu vlastních exportérských lobby a domácích výrobců. Česká politika se snaží být proexportní, ale na trzích východní Asie nedosahuje ještě výraznějších úspěchů v důsledku své malé konkurenceschopnosti a obchodní asertivity. Takto nastavený systém vede k nárůstu deficitů, redukcii vlastních národních trhů a vzestupu nezaměstnanosti. Jistým rizikem jsou také oživující extremistická hnutí i nepřipravenost české společnosti na kulturní odlišnosti reprezentované přicházejícími asijskými investory.

České ekonomické a kulturní politice ve východní a jihovýchodní Asii nelze upřít aktivitu a solidní rutinu. V kontrastu s tím neschopnost konsenzu ve vysokých patrech české politiky snižovala váhu celé ČR, která je jinak stále vnímána jako solidní partner, kulturně, geograficky a technologicky blízký německy mluvícím zemím. K tradičně nejsilnějším stránkám české pověsti v sledované části Asie patří kultura a turismus, sféry, které v budoucnu zaslouží silnější a podrobnější zapojení do strategických prospektů České republiky.

Poznámky

¹ *Koncepce zahraniční politiky české republiky*. Dokument vlády ČR, 20. 7. 2011. On-line: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.

² *Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*. MPO ČR. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/exportni-strategie-cr-2012-az-2020-7148.html#.

³ *China's Twelve Measures for Promoting Friendly Cooperation with Central and Eastern European Countries*. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 26. 4. 2012. On-line: www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t928567.htm.

⁴ Interview s představiteli výzkumných center v Pekingu zaměřených na studia postkomunistické, resp. střední a východní Evropy, v letech 2012–2013.

⁵ *Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020*, op. cit.

- ⁶ *Vývoj vzájemného obchodu mezi ČR a ČLR*, viz Čína: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR, 1. 4. 2013, s odvoláním na data MPO. On-line: www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu-teritorialni-informace-yeme/cina.html.
- ⁷ Přímé zahraniční investice v roce 2012, ČNB. On-line: www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/pzi/.
- ⁸ Zpravodajský servis ČTK, 22. 5. , 29. 5. , 25. 9. , 17. 10. , 19. 10. , 18. 12. 2013.
- ⁹ Rozhovory autora s účastníky setkání Central Europe think-tank roundtable. Polish Institute of International Affairs, Varšava, 20. 5. 2013.
- ¹⁰ MPO: *České firmy získaly v Mongolsku zakázky za 4 miliardy*. ČTK, 26. 4. 2012.
- ¹¹ *Nabídlí jsme Číně setkání obchodních a politických expertů*. Interview Pavla Urbana s vrchním ředitelem sekce mimoevropských zemí MZV Danielem Koštovalem. Právo, 18. 9. 2012. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/z_medii/nabidli_jsme_cine_setkani_obchodnich_a.html.
- ¹² Klaus, Václav: *Zápisky z cesty do Laosu, č. 2 – zahajovací den summitu*, 6. 11. 2012. On-line: www.klaus.cz/clanky/3228.
- ¹³ *Návštěva paní Livie Klausové, manželky prezidenta*. 16. 07. 2012. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. On-line: www.mzv.cz/beijing/cz/kultura_skolstvi_krajane/kultura/navsteva_pani_livie_klausove_manzelky.html. Skupina PPF usiluje o rozšíření spotřebitelských úvěrových služeb Home Credit v ČLR a také o uvedení českého animovaného seriálu pro děti do distribuce televizního vysílání v ČLR. PPF zakoupila vlastnická práva na seriál o Krtečkovi.
- ¹⁴ *Cestou do Číny chceme pomoci českým regionům i hospodářství*. ČSSD, 20. 3. 2012. On-line: www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/cestou-do-ciny-chceme-pomoci-ceskym-regionum-i-hospodarstvi.
- ¹⁵ *Dvěře do Číny má otevírat lobbista blízky TOP 09*. Hospodářské noviny, 30. 7. 2012. On-line: hn.ihned.cz/c-56809340-dvere-do-ciny-ma-otevirat-lobbista-blizky-top-09.
- ¹⁶ K přípravě návrhu rezoluce Senátu PČR k hnutí Falun gong v Číně. Senát Parlamentu ČR. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=64769 & id_var=54656; dále viz též Senátní výbor vyzval Čínu k ukončení perzekuce Fa-lun-kung, 23. 5. 2012. On-line: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=64769 & id_var=54656.
- ¹⁷ *Sanggiä chce opravdovou autonomii Tibetu, inspiruje ho Havel*. ČTK, 22. 10. 2012; dále též *Exilový premiér: Tibet není otázkou jednoho muže*. Interview s premiérem Sanggiä. Týden.cz, 23. 10. 2012. On-line: www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/exilovy-premier-tibet-neni-otazkou-je-dnoho-muze_249808.html.
- ¹⁸ Zpravodajský servis ČTK.
- ¹⁹ *Nečas: Dalajlamismus či podpora Pussy Riot škodí českému exportu*. iDNES.cz, 10. 9. 2012. On-line: zpravy.iDNES.cz/podpora-dalajlamy-podle-necase-skodi-exportu-fnb/domaci.aspx?c=A120910_182335_domaci_jj.
- ²⁰ *Premiérovny věty o dalajlamovi vadí Schwarzenbergovi, Kuba je hájí*. ČTK, 11. 9. 2012; dále např. *Česko-čínská komora má Nečasova slova za začátek potřebné debaty*. ČTK, 11. 9. 2012.
- ²¹ Šlechta, Ondřej: *Spor o podporu exportu*. Revue Politika, 31. 5. 2012. On-line: www.revuepolitika.cz/clanky/1644.
- ²² Viz srovnání na grafech, Fox, John–Godement, François: *A Power Audit of EU-China Relations*. European Council on Foreign Relations (ECFR), London, 2009, s. 4; dále Godement, François–Parello–Plesener, Jonas–Richard, Alice: *Scramble for Europe*. European Council on Foreign Relations (ECFR), London, 2011, s. 9.
- ²³ Macháček, Jan: *Jak a v čem bychom měli konkurovat Číně?* Respekt, 11. 5. 2012. On-line: dialog.ihned.cz/machacek/c1-55756710-jak-a-v-cem-bychom-meli-konkurovat-cine.
- ²⁴ Pithart, Petr: *Cena za konkurenceschopnost*. iHNED.cz, 30. 4. 2012. On-line: dialog.ihned.cz/komentare/c1-55651200-petr-pithart-cena-za-konkurenceschopnost.
- ²⁵ Chinese Ambassador ZHANG Xianyi's Interview with STA about China-CEE Countries Cooperation and Bilateral Relations, ZÚ ČLR ve Slovinsku, 7. 9. 2012. On-line: si.chineseembassy.org/eng/xwdt/t967189.htm.